

**МОДЕЛЬ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ УСНОГО
ПОСЛІДОВНОГО ПЕРЕКЛАДУ З ОПОРОЮ НА СИСТЕМУ
СКОРОЧЕНОГО ЗАПISУ**

У статті висвітлено зміст поняття “модель навчання”, розглянуто принципи її побудови в умовах навчання усного послідовного перекладу з опорою на систему скороченого запису в сфері міжнародних організацій, наведено приклади запропонованої моделі навчання з розподілом вправ у межах циклів як одиниці навчання.

Ключові слова: *модель навчання, усний послідовний переклад, система скороченого запису, цикл.*

В статье раскрыто содержание понятия “модель обучения”, рассмотрены принципы ее построения в условиях обучения устного последовательного перевода с опорой на систему сокращенной записи в сфере международных организаций, представлены примеры предложенной модели обучения с распределением упражнений в рамках циклов как единицы обучения.

Ключевые слова: *модель обучения, устный последовательный перевод, система сокращенной записи, цикл.*

The article defines the notion of “model of training”, deals with the principles of its development within the framework of teaching consecutive interpreting with the application of interpreter’s shorthand in the sphere of international organisations, presents examples of the suggested model with the distribution of exercises within cycles as a unit of instruction.

The model is construed to consist of the following features: 1) the object of studying; 2) the purpose of teaching; 3) subjects of teaching; 4) the anticipated result of teaching; 5) the degree of teaching; 6) the academic subject, within the framework of which the model is constructed; 7) means of instruction; 8) step-by-step implementation of the training model; 9) realisation of the developed model in the credit and module education system; 10) monitoring instruction results.

The research object is the formation of skills in conveying the original text content during consecutive interpreting with the application of interpreter's shorthand from Ukrainian into English. The aim of teaching is in applying these skills while performing consecutive interpreting.

The subjects of teaching are prospective philologists (majoring in «Translation» and «English Language and Literature») studying English as the first major. The anticipated result of the instruction is the formation of the skills in consecutive interpreting (with the application of interpreter's shorthand) from Ukrainian into English at least at the level of the average academic proficiency coefficient constituting 0,75 according to V. P. Bespal'ko scale.

The presented complex of exercises is intended at providing the foundation for the translation practice course within the educational subject «Theory and Practice of Translation» in the sphere of public and political translation with the subject matter of the leading international organisations in compliance with the syllabus (for students majoring in «Translation» ma «English Language and Literature» if the latter is coupled with the qualification of «translator/interpreter».

The means of instruction include authentic texts, the body of selected pivotal lexical units within each of the academic modules, presented as notional categories, the body of their rational representation as well as appropriately directed exercises.

The prospect of further research is represented by experimental pilot teaching so as to verify the validity of the suggested model of teaching.

Key words: *model of training, consecutive interpreting, system of interpreter's note-taking.*

Якість усного послідовного перекладу (УПП) залежить від ступеня володіння перекладачем системою перекладацького скоропису (ПС), а якість останнього – від ступеня раціоналізації запису з метою зменшення витрат ресурсів уваги. Успішність застосування ПС залежить від сформованості трьох головних умінь: здатності повно записати головні поняття, на яких ґрунтується текст-оригінал (ТО), ступінь спроможності підбирати раціональні прийоми для фіксації фактів та відображення логіки розвитку ТО (зокрема, додержання принципу вертикалізму) та здатності забезпечення необхідного ступеня щільності записів (зокрема, фіксації тема-рематичних зв'язків ТО в записах). Результати досліджень [8] свідчать про недостатню розвиненість згаданих трьох умінь у

майбутніх перекладачів, що негативно впливає на ефективність здійснення ними УПП.

Аналіз відповідних праць показав, що досі проблеми навчання УПП з опорою на ПС на рівні дисертацій практично не проводилися. Доцільно відзначити одну працю [1], де розглядалися питання, пов'язані власне із системою скороченого запису, а також дві роботи [3; 4], що мають дотичне відношення до проблеми, оскільки стосуються усного перекладу, проте інших його видів (абзацно-фразового та з аркуша), де ПС не застосовується. Таким чином, можна зробити висновок, що дана проблема є малодослідженою, що й зумовлює її **актуальність**.

Метою даної статті є розробка моделі навчання майбутніх філологів, **об'єктом** дослідження є процес УПП з опорою на ПС, а **предметом** – модель його навчання.

З метою конкретизації моделі навчання майбутніх філологів УПП з опорою на систему ПС ми вивчили досвід попередніх досліджень [7, с. 103], де відповідна модель конструювалася за такими ознаками: 1) об'єкт вивчення; 2) мета навчання; 3) суб'єкти навчання; 4) очікуваний результат навчання; 5) ступінь навчання; 6) навчальна дисципліна, в межах якої побудовано модель; 7) засоби навчання; 8) поетапна реалізація моделі навчання; 9) реалізація розробленої моделі у кредитно-модульній системі навчання; 10) контроль результатів навчання. Ці ознаки послужили орієнтирами й під час нашого розгляду.

Об'єктом вивчення є формування умінь передачі змісту ТО у процесі здійснення УПП з опорою на систему ПС англійською мовою з української, а мета навчання полягає у застосуванні таких умінь під час згаданого перекладу.

Суб'єктами навчання є майбутні філологи (спеціальності «Переклад» та «Англійська мова і література»), які вивчають англійську мову як основну іноземну. Очікуваним результатом навчання є формування у майбутніх філологів умінь УПП (з опорою на систему перекладацького скоропису) англійською мовою з української принаймні на рівні середнього для всіх випробуваних коефіцієнта навченості 0,75 за шкалою В. П. Беспалька [2].

Розроблений нами комплекс вправ призначений для забезпечення курсу практики перекладу в межах навчальної дисципліни «Теорія та практика перекладу» у сфері громадсько-політичного перекладу на матеріалі тематики, що стосується головних міжнародних організацій, виходячи з вимог програми [6] V семестрі (для студентів, які навчаються за спеціальностями «Переклад» та

«Англійська мова і література», якщо в останньому випадку їм передбачено надання кваліфікації «перекладач».

Серед засобів навчання в розробленій нами моделі доцільно згадати автентичні тексти, відібраний нами корпус найважливіших лексичних одиниць, що стосуються кожного із чотирьох навчальних модулів, складений за поняттєвими категоріями, та корпус найраціональніших варіантів скороченого запису згаданих одиниць, а також відповідно спрямовані вправи.

Комплекс вправ, складений нами, ґрунтується на загальній системі вправ для навчання перекладу [9], а також на розробленій нами системі вправ для навчання УПП з опорою на систему ПС. Остання включає три підсистеми вправ: підготовчі, для формування навичок УПП та для розвитку його вмінь. Підсистема підготовчих вправ містить три групи вправ на вдосконалення ПС: на смислову орієнтацію (ПС-1), на дотримання принципу вертикалізму записів (ПС-2) та на забезпечення їх щільності (ПС-3). Підсистема вправ для формування навичок (ФН) УПП з опорою на перекладацький скоропис має чотири групи вправ: на трансформацію ЛО та їх переклад (ФН-1), на трансформацію синтаксичних структур ТО (ФН-2) та їх переклад, на вживання перекладацьких відповідників (ФН-3) та на застосування механізму імовірнісного прогнозування у процесі перекладу (ФН-4). Підсистема вправ для розвитку умінь (РУ) УПП включає три їх групи: на якісне сприймання й осмислення ТО (РУ-1), на синхронізацію слухового сприймання ТО і запису його змісту (РУ-2) та на синхронізацію зорового сприймання записів і говоріння (РУ-3).

Кожна група вправ, у свою чергу, підрозділяється на їх типи. Наприклад, в підсистемі підготовчих вправ на оволодіння перекладацьким скорописом, група вправ на смислову орієнтацію включає такі типи як лексичні конверсиви (ПС-1А) (синоніми, заміна словосполучення одним словом), синтаксичні інверсії (ПС-1Б), трансформації типу «актив-пасив» і «пасив-актив» (ПС-1В) та антонімічні перетворення (ПС-1Г). Перша підсистема включає три групи вправ, що в сукупності містять 10 типів вправ, друга підсистема – чотири групи (16 типів) і третя – три групи (6 типів) вправ. Далі наведено приклади деяких типів вправ.

Приклад 1.

Мета: Формування орієнтації студентів не на слова ТО, а на його смисл, аби записувалися головні поняття ТО, а не його окремі слова

Вправа ПС-1А (лексичні конверсиви на рівні словосполучення або речення)

Завдання: Замініть подані далі словосполучення словом або словосполученням із меншою кількістю одиниць (тут і далі подано лише фрагмент змісту вправи):

«здійснювати роботу» – «працювати»; «Генеральна асамблея виконує функції головного дорадчого органу ООН» – «Генеральна асамблея є головним дорадчим органом ООН»).

Вправа ПС-1Б (синтаксичні інверсії).

Завдання: У поданих далі реченнях змініть порядок слів і запишіть перекладацьким скорописом: «ООН була утворена для того, щоб підтримувати мир». – «Аби підтримувати мир, була створена ООН»).

Вправа ПС-1В (трансформації типу «актив-пасив» і «пасив-актив»)

Завдання: Здійсніть трансформації типу «актив-пасив» або «пасив-актив»: «ЮНЕСКО збирає та розповсюджує інформацію» – «Інформація збирається та розповсюджується ЮНЕСКО».

Вправа ПС-1Г (антонімічні перетворення)

Завдання: Перефразуйте речення, подані далі, застосовуючи антонімічні перетворення: «Тільки той, хто має об'єктивну інформацію, здатний зрозуміти суть міжнародних процесів» – «Той, хто не має об'єктивної інформації, не здатний зрозуміти суть міжнародних процесів» – «Не маючи об'єктивної інформації, неможливо зрозуміти суті міжнародних процесів».

Приклад 2.

Мета: Формування навичок передачі значень ЛО ТО за допомогою лексичних трансформацій

Вправа ФН-1АА (передача значення слова синонімом)

Завдання: Передайте значення поданих далі слів та словосполучень мови оригіналу за допомогою їх синонімів (варіантних відповідників) у мові перекладу: «орган», «агенство», «організація», «установа» – *body*.

Вправа ФН-1АБ (передача значення слова описовим перекладом)

Завдання: Передайте значення поданих далі слів та словосполучень мови оригіналу за допомогою описового перекладу: *League of Nations* – Ліга Націй, попередниця ООН

Вправа ФН-1АВ (передача значення слова транскодуванням)

Завдання: Передайте значення поданих далі слів та словосполучень мови оригіналу за допомогою транскодування: *Human Rights Watch* – Г'юман Райтс Вотч.

Вправа ФН-1АГ (передача значення слова калькуванням)

Завдання: Передайте значення поданих далі слів та словосполучень мови оригіналу за допомогою калькування мовою перекладу: *Office of the High Commissioner for Refugees* – офіс Верховного комісара з питань біженців

Вправа ФН-1АД (передача значення слова за допомогою контекстуальної заміни)

Завдання: Передайте значення поданих далі слів та словосполучень мови оригіналу за допомогою контекстуальної заміни мовою перекладу: споживання – *use* (замість *consumption*)

Вправа ФН-1АЕ (передача значення слова за допомогою антонімічного перекладу)

Завдання: Передайте значення поданих далі слів та словосполучень мови оригіналу за допомогою антонімічного перекладу: не дозволяти – *ban* (забороняти).

Загальну модель навчання майбутніх перекладачів УПП у громадсько-політичній сфері з опорою на систему ПС подано на рис. 1.

Як впливає з рис. 1, розроблена нами модель навчання належить до одного із двох змістових модулів у межах курсу «Практика усного та письмового перекладу» (із загальною кількістю навчальних годин 144 і кількістю кредитів - 4 [6]), що має назву «Практика усного та письмового перекладу в суспільно-політичній сфері», а саме «Європейський Союз та інші міжнародні політичні, економічні, фінансові та військові організації» із кількістю навчальних годин – 72 та кількістю кредитів – 2. Цей змістовий модуль містить чотири навчальні модулі: «Організація Об'єднаних Націй (ООН)», «Європейський Союз – 1», «Європейський Союз – 2», «Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ)» плюс один контрольний модуль. Кожен із цих навчальних модулів розраховано на 8 аудиторних годин (включаючи 2 години на контроль) і стільки ж самостійної роботи. На контрольний модуль припадає 2 аудиторної години і стільки ж самостійної. Вивчення змісту цього модуля передбачено в п'ятому семестрі.

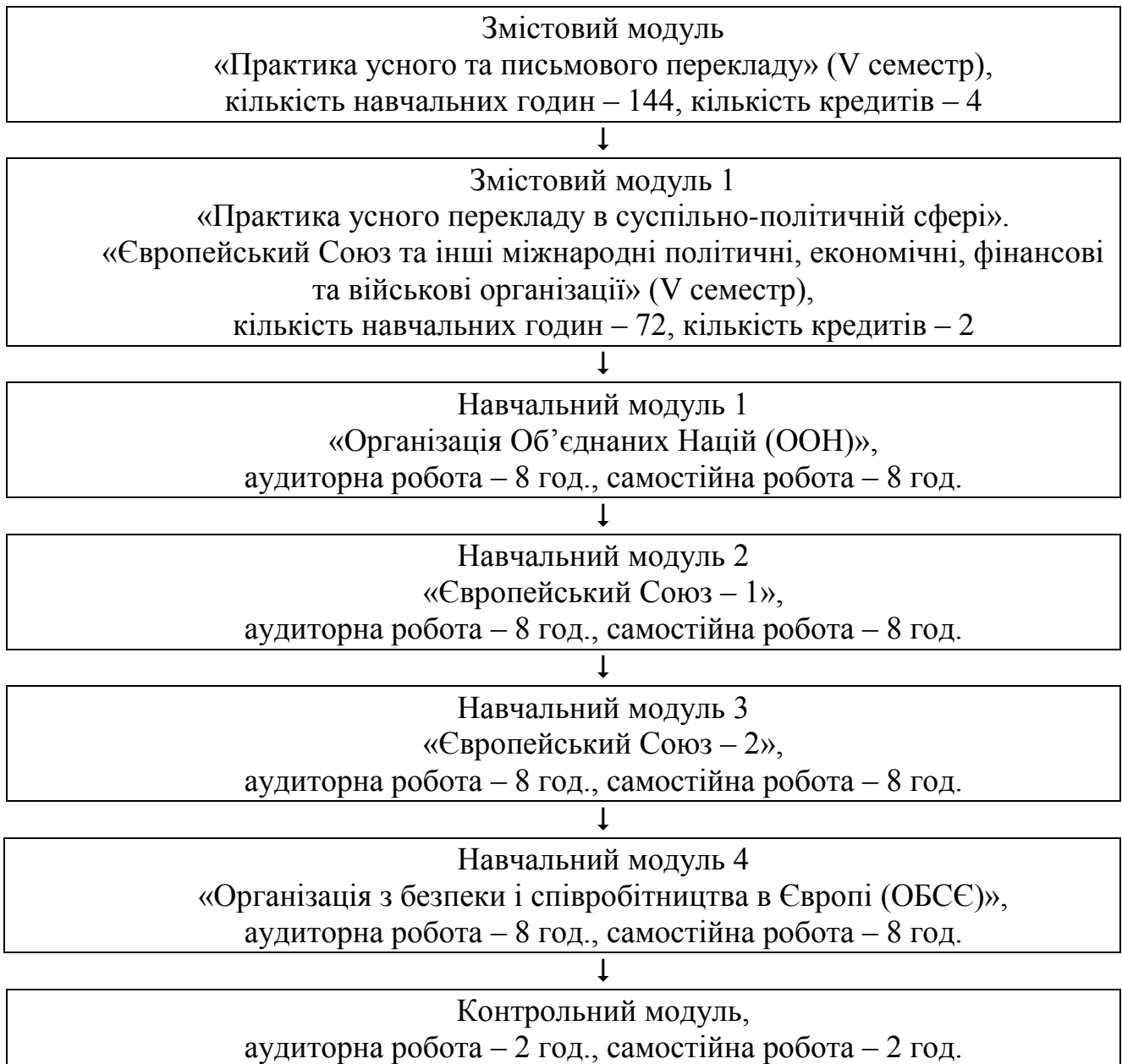

Рис. 1. Модель навчання майбутніх філологів УПП з опорою на систему ПС

Розподіл текстів за навчальними модулями, заняттями та циклами подано в табл. 1.

Поетапна реалізація розробленої нами моделі навчання здійснювалася за циклічним принципом, відповідно до якого цикл витлумачено як сукупність вправ, яка ґрунтується на матеріалі одного тексту. Як випливає з табл. 1, на кожному аудиторному занятті відпрацьовувалися 2 цикли й така сама кількість передбачена на цьому ж тижні для самостійної роботи. В таблицях 2 і 3 показано співвідношення вправ у циклах 1-2 (умовні скорочення – див. пояснення в тексті вище).

Таблиця 1

Розподіл текстів за навчальними модулями, заняттями та циклами

Навчальні модулі	Заняття	Аудиторна робота	Самостійна робота
1	1	Цикли 1-2, тексти 1-2	Цикли 3-4, тексти 3-4
	2	Цикли 5-6, тексти 5-6	Цикли 7-8, тексти 7-8
	3	Цикли 9-10, тексти 9-10	Цикли 11-12, тексти 11-14
	4	Контроль	Повторення
2	1	Цикли 1-2, тексти 1-2	Цикли 3-4, тексти 3-4
	2	Цикли 5-6, тексти 5-6	Цикли 7-8, тексти 7-8
	3	Цикли 9-10, тексти 9-10	Цикли 11-12, тексти 11-14
	4	Контроль	Повторення
3	1	Цикли 1-2, тексти 1-2	Цикли 3-4, тексти 3-4
	2	Цикли 5-6, тексти 5-6	Цикли 7-8, тексти 7-8
	3	Цикли 9-10, тексти 9-10	Цикли 11-12, тексти 11-14
	4	Контроль	Повторення
4	1	Цикли 1-2, тексти 1-2	Цикли 3-4, тексти 3-4
	2	Цикли 5-6, тексти 5-6	Цикли 7-8, тексти 7-8
	3	Цикли 9-10, тексти 9-10	Цикли 11-12, тексти 11-14
	4	Контроль	Повторення
1 – 4	1	Контрольний модуль	

Таблиця 2

Розподіл вправ за типами в межах циклу 1

№ вправи	Підсистема вправ	Група вправ	Тип вправи	Мета вправи
1	ФН	ФН-3	ФН-3Б	Попереднє знайомство з перекладацькими відповідниками
2	ПС	ПС-1	ПС-1А	Формування орієнтації на смисл ТО за допомогою лексичних конверсивів
3	ПС	ПС-3	ПС-3А, 3Б, 3В	Раціональне скорочення слів, застосування символів та абревіатур для запису понять ТО
4	ПС	ПС-3	ПС-3Г	Раціональне поєднання символів для запису складних понять ТО
5	РУ	РУ-3	РУ-3А	Синхронізація зорового сприймання записів і говоріння
6	РУ	РУ-1	РУ-1А	Запис перекладацьким скорописом змісту ТО одночасно із зоровим його сприйманням
7	РУ	РУ-3	РУ-3Г	Синхронізація зорового сприймання записів і говоріння
8	РУ	РУ-1	РУ-2Б	Запис перекладацьким скорописом змісту ТО одночасно із його сприйманням на слух
9	РУ	РУ-3	РУ-3Г	Синхронізація зорового сприймання записів і говоріння

Розподіл вправ за типами в межах циклу 2

№ вправи	Група вправ	Тип вправи	Вид вправи	Мета вправи
1	ФН	ФН-3	ФН-3Б	Попереднє знайомство з перекладацькими відповідниками
2	ПС	ПС-1	ПС-1Б	Синтаксичні інверсії
3	ПС	ПС-3	ПС-3А, 3Б, 3В	Застосування символів для запису понять ТО
4	ПС	ПС-3	ПС-3Г	Раціональне поєднання символів для запису складних понять ТО
5	РУ	РУ-3	РУ-3А	Синхронізація зорового сприймання записів і говоріння
6	РУ	РУ-1	РУ-1А	Запис перекладацьким скорописом змісту ТО одночасно із зоровим його сприйманням
7	РУ	РУ-3	РУ-3Г	Переклад змісту ТО з одночасною зоровою опорою на його запис перекладацьким скорописом
8	РУ	РУ-1	РУ-1Б	Запис перекладацьким скорописом змісту ТО одночасно із його сприйманням на слух
9	РУ	РУ-3	РУ-3Г	Переклад змісту ТО з одночасною зоровою опорою на його запис перекладацьким скорописом

Як впливає з табл. 1-2, структури циклів 1 і 2 є схожими. В обох циклах перші 4 вправи віднесено до підсистеми підготовчих вправ, ідентичними за типами є вправи 1, 3 та 4, і лише вправа 2 у циклі 1 належить до типу «лексичних конверсивів», а в циклі 2 – це вправа на «синтаксичні інверсії». Вправи 5-9 належать до ідентичних типів в обох циклах. Співвідношення підготовчих вправ (ПС) до вправ на формування навичок (ФН) та вправ на розвиток умінь (РУ) в обох циклах складає 3 : 1 : 5.

Цикли 3 – 4 призначені для самостійної роботи, а їх структура подана в таблицях 4 і 5.

Розподіл вправ за типами в межах циклу 3

№ вправи	Група вправ	Тип вправи	Вид вправи	Мета вправи
1	ФН	ФН-3	ФН-3Б	Попереднє знайомство з перекладацькими відповідниками
2	ПС	ПС-1	ПС-1В	Трансформації типу «актив-пасив» і «пасив-актив»

Продовження таблиці 4

3	ПС	ПС-3	ПС-3Д	Раціональне застосування існуючих прийомів для запису логічного зв'язку понять у ТО
4	ПС	ПС-3	ПС-3Г	Раціональне поєднання символів для запису складних понять ТО
5	РУ	РУ-3	РУ-3А	Синхронізація зорового сприймання записів і говоріння
6	РУ	РУ-1	РУ-1Б	Запис перекладацьким скорописом змісту ТО одночасно із зоровим його сприйманням
7	РУ	РУ-3	РУ-3Г	Переклад змісту ТО з одночасною зоровою опорою на його запис перекладацьким скорописом

Таблиця 5

Розподіл вправ за типами в межах циклу 4

№ вправи	Група вправ	Тип вправи	Вид вправи	Мета вправи
1	ФН	ФН-3	ФН-3Б	Попереднє знайомство з перекладацькими відповідниками
2	ПС	ПС-2	ПС-2А	Запис речень з різною синтаксичною структурою з дотриманням принципу вертикалізму
3	ПС	ПС-3	ПС-3Г	Раціональне поєднання символів для запису складних понять ТО
4	РУ	РУ-3	РУ-3А	Синхронізація зорового сприймання записів і говоріння
5	РУ	РУ-1	РУ-1А	Запис перекладацьким скорописом змісту окремих речень одночасно із зоровим його сприйманням
6	РУ	РУ-1	РУ-1А	Запис перекладацьким скорописом змісту ТО одночасно із зоровим його сприйманням
7	РУ	РУ-3	РУ-3Б	Переклад змісту ТО з одночасною зоровою опорою на його запис перекладацьким скорописом
8	РУ	РУ-1	РУ-1А	Запис перекладацьким скорописом змісту окремих речень одночасно із зоровим його сприйманням
9	РУ	РУ-3	РУ-3В	Письмовий переклад змісту ТО з одночасною зоровою опорою на його запис перекладацьким скорописом

Порівняння табл. 4 і 5 показує, що цикли 3 і 4 не є ідентичними з точки зору їх структури. Зміст підготовчих вправ в обох циклах також різниться. У циклі 3 ці вправи призначені для засвоєння трансформації типу «актив-пасив» і «пасив-актив» та прийомів раціонального застосування існуючих прийомів для запису логічного зв'язку понять у ТО і поєднання символів для запису складних понять ТО. У циклі 4 одна вправа цієї групи призначена для розвитку спроможності запису речень з різною синтаксичною структурою з дотриманням принципу вертикалізму. Співвідношення підготовчих вправ (ПС) до вправ на формування навичок (ФН) та вправ на розвиток умінь (РУ) в циклі 3 становить 3 : 1 : 3, а в циклі 4 – 2 : 1 : 6.

Цикли 5 – 6 призначені для аудиторної роботи, а їх структура подана в таблицях 6 і 7.

Таблиця 6

Розподіл вправ за типами в межах циклу 5

№ вправи	Група вправ	Тип вправи	Вид вправи	Мета вправи
Перевірка домашнього завдання				
1	РУ	РУ – 2	РУ – 2Б	Синхронізація слухового сприймання ТО і запису його змісту
2	РУ	РУ – 3	РУ – 3Г	Синхронізація зорового сприймання записів і говоріння
3	РУ	РУ – 3	РУ – 3Б	Синхронізація зорового сприймання записів і говоріння
Робота з новим матеріалом				
1	ФН	ФН-3	ФН-3Г	Попереднє знайомство з перекладацькими відповідниками
2	ПС	ПС-1	ПС-1А	Формування орієнтації на смисл ТО за допомогою лексичних конверсивів (заміна словосполучення одним словом)
3	ПС	ПС-1	ПС-1А,	лексичні конверсиви (синоніми)
4	ПС	ПС-2	ПС-2А	Запис причинно-наслідкових речень з дотриманням принципу вертикалізму
5	ПС	ПС-2	ПС-2А	Запис допустових речень з дотриманням принципу вертикалізму
6	ПС	ПС-3	ПС-3Б	Застосування символів для запису понять ТО
7	РУ	РУ – 1	РУ – 1Б	Запис перекладацьким скорописом змісту ТО одночасно із зоровим його сприйманням
8	РУ	РУ-3	РУ-3Г	Синхронізація зорового сприймання записів і говоріння

Продовження таблиці 6

9	РУ	РУ-2	РУ-2Б	Запис перекладацьким скорописом змісту ТО одночасно із його сприйманням на слух
10	РУ	РУ-3	РУ-3Г	Синхронізація зорового сприймання записів і говоріння

Таблиця 7

Розподіл вправ за типами в межах циклу 6

№ вправи	Група вправ	Тип вправи	Вид вправи	Мета вправи
1	ФН	ФН-3	ФН-3Г	Попереднє знайомство з перекладацькими відповідниками
2	ПС	ПС-1	ПС-1Б	Синтаксичні інверсії
3	ПС	ПС-3	ПС- 3Б, 3В	Застосування символів для запису понять ТО
4	ПС	ПС-3	ПС-3Г	Раціональне поєднання символів для запису складних понять ТО
5	РУ	РУ-3	РУ-3Б	Синхронізація зорового сприймання записів і говоріння
6	ПС	ПС – 3	ПС – 3Д	Застосування ліній-виносок для запису логічного зв'язку понять у ТО
7	РУ	РУ-3	РУ-3Г	Синхронізація зорового сприймання записів і говоріння
8	РУ	РУ-2	РУ-2Б	Запис перекладацьким скорописом змісту ТО одночасно із його сприйманням на слух
9	РУ	РУ-3	РУ-3Г	Синхронізація зорового сприймання записів і говоріння

Як чітко помітно з табл. 6 і 7, цикли 5 та 6 не є однаковими, оскільки в циклі 5 передбачено три вправи на перевірку домашнього завдання. Усі вони відносяться до підсистеми РУ. У вправі 1 студентам пропонується записати текст 3А або 4А (за вибором викладача) із посібника [5], сприймаючи його на слух, з максимальним застосуванням символів і скорочень. У вправі 2 студенти перекладають записи, зроблені ними у вправі 1, англійською мовою, а у вправі 3 проводиться перевірка виконання вправи 7 (з посібника [5]), яку перекладено вдома. Співвідношення підготовчих вправ (ПС) до вправ на формування навичок (ФН) та вправ на розвиток умінь (РУ) є схожим: в циклі 5 – 5 : 1 : 4, а в циклі 6 – 4 : 1 : 4.

Цикли 7 – 8 призначені для самостійної роботи, а їх структура подана в таблицях 8 і 9.

Таблиця 8

Розподіл вправ за типами в межах циклу 7

№ вправи	Група вправ	Тип вправи	Вид вправи	Мета вправи
1	ФН	ФН-3	ФН-3А	Попереднє знайомство з перекладацькими відповідниками
2	ФН	ФН – 2	ФН – 2А	Передача змісту речення ТО з трансформацією його структури в ТП (актив – пасив)
3	ФН	ФН – 2	ФН – 2А	Передача змісту речення ТО з трансформацією його структури в ТП (умовна конструкція)
4	ПС	ПС-3	ПС-3Г	Рациональне поєднання символів для запису складних понять ТО
5	РУ	РУ-3	РУ-3Б	Синхронізація зорового сприймання записів і говоріння
6	РУ	РУ-1	РУ-1Б	Запис перекладацьким скорописом змісту ТО одночасно із зоровим його сприйманням
7	РУ	РУ-3	РУ-3Г	Синхронізація зорового сприймання записів і говоріння

Таблиця 9

Розподіл вправ за типами в межах циклу 8

№ вправи	Група вправ	Тип вправи	Вид вправи	Мета вправи
1	ФН	ФН-3	ФН-3А	Попереднє знайомство з перекладацькими відповідниками
2	ФН	ФН – 3	ФН – 3Д	Переклад власних назв
3	ПС	ПС-2	ПС – 2А	Запис речень з різною синтаксичною структурою (відокремлені члени речення, умовні, допустові) з дотриманням принципу вертикалізму
4	РУ	РУ-3	РУ-3Б	Синхронізація зорового сприймання записів і говоріння
5	РУ	РУ-1	РУ-1А	Запис перекладацьким скорописом змісту окремих речень одночасно із зоровим їх сприйманням
6	РУ	РУ-3	РУ-3Б	Синхронізація зорового сприймання записів і говоріння
	РУ	РУ-3	РУ-1Б	Запис перекладацьким скорописом змісту окремих речень одночасно із зоровим його сприйманням
8	РУ	РУ-1	РУ-3В	Письмовий переклад змісту ТО з одночасною зоровою опорою на його запис перекладацьким скорописом

Як неважко помітити із наведених вище таблиць, у цих циклах зменшується питома вага підготовчих вправ. З іншого боку, збільшується питома вага групи вправ на формування навичок УПП. Відповідно співвідношення підготовчих вправ (ПС) до вправ на формування навичок (ФН) та вправ на розвиток умінь (РУ) є схожим: у циклі 7 – 1 : 3 : 3, а в циклі 8 – 1 : 2 : 5.

Цикли 9 – 10 призначені для аудиторної роботи, а їх структура подана в таблицях 10 і 11.

Таблиця 10

Розподіл вправ за типами в межах циклу 9

№ вправи	Група вправ	Тип вправи	Вид вправи	Мета вправи
Перевірка домашнього завдання				
1	РУ	РУ – 2	РУ – 2Б	Синхронізація слухового сприймання ТО і запису його змісту
2	РУ	РУ – 3	РУ – 3Г	Синхронізація зорового сприймання записів і говоріння
Робота з новим матеріалом				
1	ФН	ФН-3	ФН-3Г	Попереднє знайомство з перекладацькими відповідниками
2	ФН	ФН – 3	ФН – 3Д	Переклад власних назв
3	РУ	РУ-2	РУ-2Б	Запис перекладацьким скорописом змісту ТО одночасно із його сприйманням на слух
4	РУ	РУ-3	РУ-3Г	Синхронізація зорового сприймання записів і говоріння
5	РУ	РУ-2	РУ-2Б	Запис перекладацьким скорописом змісту ТО одночасно із його сприйманням на слух
6	РУ	РУ-3	РУ-3Г	Синхронізація зорового сприймання записів і говоріння

Таблиця 11

Розподіл вправ за типами в межах циклу 10

№ вправи	Група вправ	Тип вправи	Вид вправи	Мета вправи
1	ФН	ФН-3	ФН-3Г	Попереднє знайомство з перекладацькими відповідниками
2	ФН	ФН – 3	ФН – 3Д	Переклад власних назв
3	РУ	РУ-2	РУ-2Б	Запис перекладацьким скорописом змісту ТО одночасно із його сприйманням на слух
4	РУ	РУ-3	РУ-3Г	Синхронізація зорового сприймання записів і говоріння

Продовження таблиці 11

5	РУ	РУ-2	РУ-2Б	Запис перекладацьким скорописом змісту ТО одночасно із його сприйманням на слух
6	РУ	РУ-3	РУ-3Г	Синхронізація зорового сприймання записів і говоріння

Цикли 9 і 10 є заключними з тих, що проводяться в аудиторії. Як і в циклі 5, цикл 9 починається з перевірки домашнього завдання, для чого призначені дві вправи на рівні умінь. У вправі 1 студенти записують текст 7А або 8А (за вибором викладача), сприймаючи його на слух, з максимальним застосуванням символів і скорочень, а в наступній вправі – перекладають його, спираючись на записи, зроблені ними у вправі 1, англійською мовою. Решта змісту обох циклів є ідентичною. Доцільно звернути увагу на повну відсутність підготовчих вправ у цих циклах. Співвідношення вправ на формування навичок (ФН) та вправ на розвиток умінь (РУ) є однаковим в обох: циклах – 2 : 4.

Заключні цикли 11 і 12 призначені для самостійної роботи, а їх структура подана в таблицях 12 і 13.

Таблиця 12

Розподіл вправ за типами в межах циклу 11

№ вправи	Група вправ	Тип вправи	Вид вправи	Мета вправи
1	РУ	РУ-1	РУ-1Б	Запис перекладацьким скорописом змісту ТО одночасно із зоровим його сприйманням
2	РУ	РУ-3	РУ-3В	Письмовий переклад змісту ТО з одночасною зоровою опорою на його запис перекладацьким скорописом
3	РУ	РУ-1	РУ-1Б	Запис перекладацьким скорописом змісту ТО одночасно із зоровим його сприйманням
4	РУ	РУ-3	РУ-3В	Письмовий переклад змісту ТО з одночасною зоровою опорою на його запис перекладацьким скорописом

Цикли 11 і 12 призначені для підготовки до контрольної роботи. Їх структура є однаковою й містить по 4 однотипні вправи на рівні тексту для розвитку умінь УПП з опорою на систему ПС. Різниця між циклами полягає в тому, що в циклі 11 студенти сприймають обидва ТО через зоровий канал, записуючи його скорописом, а потім перекладають письмово, спираючись на

зроблені ними записи, а в циклі 12 вони роблять те ж саме, однак сприймають обидва ТО на слух, а перекладають усно.

Таблиця 13

Розподіл вправ за типами в межах циклу 12

№ вправи	Група вправ	Тип вправи	Вид вправи	Мета вправи
1	РУ	РУ-2	РУ-2Б	Запис перекладацьким скорописом змісту ТО одночасно із його сприйманням на слух
2	РУ	РУ-3	РУ-3Г	Синхронізація зорового сприймання записів і говоріння
3	РУ	РУ-2	РУ-2Б	Запис перекладацьким скорописом змісту ТО одночасно із його сприйманням на слух
4	РУ	РУ-3	РУ-3Г	Синхронізація зорового сприймання записів і говоріння

Після кожного з навчальних модулів проводиться проміжна контрольна робота, а наприкінці змістового модуля – модульна контрольна робота. Обов'язковим компонентом змісту обох типів контрольних робіт є УПП з опорою на систему ПС. Оцінювання перекладу здійснюється за ступенем збереження головного змісту ТО у ТП у відсотках. У свою чергу, згаданий відсоток, спираючись на методику інших дослідників [4], пристосовують до вимог кредитно-модульної системи в такий спосіб: 90–100% – «відмінно» (А), 80–89% – «добре» (В), 70–79% – «добре» (С), 60–69% – «задовільно» (D), 50–59% – «незадовільно» (Е), менше 50% – «погано» (F). Крім того, окремому контролю підлягають головні параметри уміння здійснювати записи перекладацьким скорописом: смислова орієнтація, додержання принципу вертикалізму та щільність записів, аби потім установити ступінь їхнього впливу на розвиток умінь УПП з опорою на систему ПС.

Таким чином, система моніторингу навчання залучає поточний, проміжний та рубіжний контроль. Поточний контроль (з боку викладача або самоконтроль) здійснюється у процесі виконання кожної вправи або після неї; проміжний контроль (усний переклад тексту, що сприймається на слух) проводиться після кожного навчального модуля; рубіжний контроль, зміст якого був аналогічним проміжному, проводиться під час заліку та входить до змісту модульної контрольної роботи. За формою поточний контроль був індивідуальним (за винятком диктантів-перекладів, які мали фронтальний характер), а проміжний та рубіжний – фронтальним.

Для визначення ефективності запропонованої моделі навчання УПП з опорою на систему ПС необхідно провести її експериментальну перевірку, в чому й убачаємо **перспективу** нашого дослідження.

Література

1. Аликина Е. В. Переводческая семантография. Запись при устном переводе / Е. В. Аликина. – Москва: Восток-Запад, 2006. – 156 с.

2. Беспалько В. П. Опыт разработки и использования критериев качества усвоения знаний / В. П. Беспалько // Советская педагогика. – 1968. – № 4. – С. 52-69.

3. Ганічева Т.В. Методика навчання майбутніх філологів усного англomовного двостороннього перекладу у галузі прав людини : дис ... канд..пед.наук: 13.00.02 / Тетяна Вікторівна Ганічева. – Харків, 2008. – 182 с.

4. Ольховська А. С. Методика навчання майбутніх філологів передачі імплікатур тексту оригіналу в усному перекладі з української мови на англійську: дис ... канд..пед.наук: 13.00.02 / Алла Сергіївна Ольховська. – Харків, 2011. – 186 с.

5. Ребрій О.В. Європейський союз та інші міжнародні політичні, економічні, фінансові та військові організації : навчальний посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / О. В. Ребрій / За ред. Л.М.Черноватого та В.І. Карабана. – Вінниця : Нова книга, 2009. – 152 с.

6. Робоча програма з курсу теорії та практики перекладу з англійської мови для студентів англійського перекладацького відділення / [Уклад. О.В. Ребрій]. – Харків : Харківськ. нац. ун-т імені В.Н. Каразіна, 2005. – 86 с

7. Соколова С.В. Методика навчання майбутніх учителів англійської мови використовувати паралінгвістичні засоби в усному спілкуванні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання : германські мови» / С.В. Соколова. – К., 2006. – 24 с.

8. Червінко О.Є. Формування перекладацької складової фахової компетентності перекладача. Розвиток навичок скороченого запису майбутніх перекладачів та повнота фіксації суттєвої інформації тексту оригіналу в усному послідовному перекладі / О.Є.Червінко // Переклад у наукових дослідженнях представників харківської школи : Колективна монографія / За ред. Л.М. Черноватого, О.А. Кальниченка та О.В. Ребрія. – Вінниця: Нова книга, 2013. – С. 506-532.

9. Черноватий Л.М. Методика викладання перекладу як спеціальності : підручник для студ. вищих заклад. освіти за спеціальністю “Переклад” / Л.М. Черноватий. — Вінниця : Нова Книга, 2013. – 376 с.